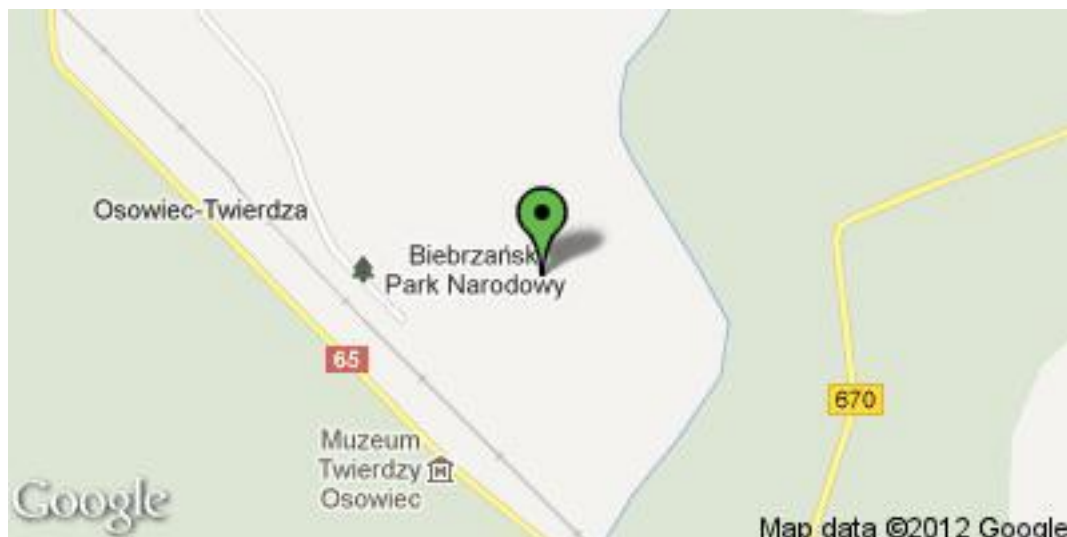

Fort I (Centralny)

Współrzędne: Szerokość - 53.473463, Długość - 22.662992

Twierdza zbudowana przez Rosjan w latach 1882-1892 stanowi niezwykley kompleks, w którym po mistrzowsku wykorzystano do obrony warunki terenowe, a szczególnie naturalne systemy wodne. Miejsce lokalizacji twierdzy jest jedynym na długości około 80 km zwężeniem doliny Biebrzy, otoczonej niedostępnymi bagnami. Przez to zwężenie o szerokości 2 km, poprowadzono strategiczną linię kolejową Ełk-Białystok. Fortyfikacje rozplanowano tak, by jak najlepiej wykorzystać warunki terenowe. Wzniesiona w celu obrony przed ewentualnym atakiem wojsk niemieckich z Prus Wschodnich stanowiła ważny element zespołu umocnień broniących zachodnich granic imperium rosyjskiego. Była jednym z najnowocześniejszych bastionów obronno- zaporowych XIX-wiecznej Europy. Cztery forty tworzące twierdzę są doskonale wkomponowane w krajobraz, dzięki czemu bardziej przypominają skały uformowane przez naturę niż dzieło człowieka.

Przystępując do ufortyfikowania terenu władze carskie przeniósł przymusowo wieś Osowiec dwa kilometry na północ, gdzie znajduje się obecnie. W skład systemu obronnego wchodziły cztery forty: Centralny I, Zarzeczny II, Szwedzki III, Nowy IV, tworząc dobrze rozwinięty pas umocnień. Poszczególne obiekty były budowane z cegły tradycyjnymi technikami murarskimi. Wykorzystywany był również kamień. Na uwagę zasługuje dbałość budowniczych o estetykę. Pomimo militarnego przeznaczenia obiektów wręcz perfekcyjnie kładziono cegły i stosowano różnego rodzaju kształtki. W trakcie prac wykopano wiele fos i kanałów oraz usypano wały. Podczas modernizacji warowni na początku XX wieku większość budowli ceglanych przykryto betonem.

Jej przydatność została potwierdzona w okresie I wojny światowej, kiedy to zastąpiła jako niezdojta (dlatego zwana polskim Verdun). Podczas półtorarocznego oblężenia w 1914 i 1915r przez wojska niemieckie załoga twierdzy odparła trzy szturmury z użyciem najcięższych dział kolejowych. Mimo stosowania przez Niemców wymyślonych metod bojowych, łącznie z użyciem dział typu Gruba Berta (pocisk ważył 930 kg) i ataku gazem bojowym Twierdza pozostała niezdojta. Chmura śmiertcionośnego chloru zabiła wówczas 2 tys żołnierzy rosyjskich. Gaz uśmiercił również wielu Niemców, którzy przedwcześnie przypuścili atak na Twierdzę. Załoga ewakuowała się dopiero 18-23 VIII 1915 roku, ze względu na niekorzystną dla Rosjan sytuację strategiczną na froncie.

Zajmowaną przez Niemców twierdzę w lutym 1919 roku przejmuje Wojsko Polskie. Mocno zdewastowany obiekt wymagał remontu. W latach 30-tych część budowli Twierdzy Osowiec zostało zmodernizowanych. Wzniesiono szereg schronów o konstrukcji żelbetonowej (można zobaczyć ich wysadzone fragmenty w forcie II oraz w międzypolu fortu IV i III wzdłuż Biebrzy pod Goniądz i Wólkę Piaseczną).

Niestety, przygotowana na atak wojsk niemieckich w 1939 roku umocniona twierdza nie spełniła swojego zadania. Pod wpływem doświadczeń z I wojny światowej, wojska niemieckie nie zdecydowały się na szturm twierdzy, lecz sforsowały Narew i Biebrzę pod Wizną,

Fort I (Centralny)

gdzie bohaterską obronę prowadziło 720 żołnierzy pod dowództwem kapitana Raginisa. Wojsko Polskie opuściło Osowiec bez walki 14 września 1939 r.

Po okresie zmagania wojennych i rabunku trwającym do chwili ponownego przejścia przez wojsko w 1953 r., w Osowcu-Twierdzy najlepiej zachowały się Fort I (Centralny) oraz Fort III (Szwedzki). Dzięki działalności Osowieckiego Towarzystwa Fortyfikacyjnego cytadelę, czyli Fort I można zwiedzać w towarzystwie przewodnika. W budynku fortecznych koszar szyjowych zorganizowano Muzeum Twierdzy Osowiec. Fort II (Zarieczny), wysadzony jeszcze przez odchodzących z twierdzy Niemców, jest ruiną. Otacza go wypelniona wodą fosa. Betonowe rumowisko można oglądać z wieży widokowej usytuowanej przy ścieżce przyrodniczej (początek ścieżki przed mostem na Kanale Rudzkim). Nielegalnie i na własną odpowiedzialność można co prawda wejść na teren II Fortu, ale na razie należałoby się z tym wstrzymać gdyż zapowiedziana jest jego rewitalizacja i udostępnienie dla turystów. Fort III, nadal zajmowany przez Wojsko Polskie, jest niedostępny dla turystów.

Ze składających się na obiekt czterech fortów, do zwiedzania udostępniony jest tylko fort centralny - w nim mieści się również Muzeum Twierdzy.

Ciekawy artykuły o obronie twierdzy w 1915 roku- [Osowiec - Twierdza nie do zdobycia!](#) oraz [Bitwy o Twierdżę Osowiec w latach 1914-1915](#)

Zwiedzanie Twierdzy Osowiec i Muzeum - najlepiej po uzgodnieniu telefonicznym:

Osowieckie Towarzystwo Fortyfikacyjne

19 - 116 Osowiec Twierdza

tel. 600 941 954

tel. (085) 716 2269 w. 292, (085) 716 3174 w. 292